מחוון למורה

מחוון: מטה לתנין ומכת דם: "ואני אקשה את לב פרעה"

1. האזהרה: "בְּזֹאת תֵּדַע, כִּי אֲנִי ה": המים יהפכו לדם. המבצע: אהרן במטה (יט-כ). החרטומים: "וַיַּעֲשׂוּ־כֵן חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם, בְּלָטֵיהֶם". פרעה: "וַיֶּחֱזַק לֵב־פַּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֲלֵהֶם", ופנה לביתו (כג).
2. כל המטות הפכו לתנינים, אבל "וַיִּבְלַע מַטֵּה־אַהֲרֹן, אֶת־מַטֹּתָם". לפי ספורנו התנינים של החרטומים היו "עַל תַּבְנִית וּתְמוּנַת תַּנִּינִים, אֲבָל לֹא בִּתְנוּעָתָם", כי רק ה' נותן רוח חיים.
3. בפסוק ג ה' הוא הפועל ("אקשה"); בפסוק יג הלב "מתחזק" בלי לומר מי מחזק, כאילו זה קורה בפרעה עצמו. אפשר להסיק שבשלב הזה פרעה בוחר בעצמו (כך הרמב"ן).
4. הרמב"ן: אם ה' הקשה את הלב, למה פרעה נענש? 1. פרעה כבר עשה רעות גדולות לישראל, ו"לְפִי מַעֲשָׂיו הָרִאשׁוֹנִים נִדּוֹן". 2. בחמש המכות הראשונות פרעה עצמו הכביד את לבו; רק אחר כך, כשרצה לשלח רק מפני כובד המכות, ה' חיזק את רוחו.
5. רש"י: "לְפִי שֶׁהַגֶּן הַיְאוֹר עַל מֹשֶׁה כְּשֶׁנִּשְׁלַךְ לְתוֹכוֹ". לומדים הכרת הטוב גם כלפי מי שאינו מרגיש, וכל שכן כלפי בני אדם.
6. פרעה מתעלם ("לא שת לבו"), נכנס לביתו ונשאר נוח, ואילו העם חופר בחיפוש אחרי מים. זה מנהיג שמעדיף את הגאווה שלו על פני הסבל של עמו. כל תשובה מנומקת מתקבלת.
7. א. אם ה' מקשה את לב פרעה, לכאורה נשללת ממנו הבחירה, ואז קשה להבין למה הוא נענש; מצד שני פסוק יג מתאר את הלב כמתחזק מעצמו. ב. רמב"ן: פרעה נענש על מעשיו הקודמים, ובמחצית הראשונה של המכות הוא עצמו הכביד את לבו; ההקשיה באה אחר כך, כשרצה לשלח רק מפחד. ספורנו: ה' "חָפֵץ בִּתְשׁוּבַת רְשָׁעִים", והאותות הרבים נועדו לאפשר למצרים להכיר את ה' ולשוב. הבחירה המנומקת של התלמיד מתקבלת. ניקוד מוצע: סעיף א 6; סעיף ב 14 (כל פרשן 5, בחירה ונימוק 4).

פרשנות מסומנת כפרשנות (רש"י, רמב"ן, אבן עזרא, ספורנו, רשב"ם ואור החיים מתוך ספריא). נוסח הפסוקים ממכון ממרא; שם ה' מובא בכתיב ה'. ממלכתי: סיפור המכות ויציאת מצרים (שמות ז-יג) נלמד בחטיבה העליונה בלימודי התנ"ך (קריאה צמודה, ניתוח ספרותי ודיון ערכי); יש לבדוק מול תכנית הבגרות העדכנית ובחירת בית הספר. חמ"ד: לימוד חומש עם פרשנים (רש"י, רמב"ן, אבן עזרא, ספורנו ומדרש); הפרשנות מסומנת כפרשנות. יש לבדוק מול התכנון השנתי של בית הספר.